

движение в областта се усилва. На много места се откриват светски училища, привлечени са за преподаватели ерудирани и уважавани българи. Нуждата от български учители е много голяма в пограничните с Гърция градове на Македония. В Кукуш и Дойран населението е българско, но пишат с гръцки букви. За това молят от Велес да им бъде изпратен български учител, „за да учат децата на матерен език“¹¹.

Ползотворна е работата на българското училище във Велес. На изпита, проведен преди Великден 1857 г., учениците показват завидни познания, придобити с ученолюбие и старание¹².

За развитието на учебното дело в Джумая (Благоевград) подтик дава руският пътешественик Александър Фьодорович Гилфердинг, който идва в града през 1857 г. и предлага на местните общественици да образуват училищна каса, за да се създаде фонд за подпомагане на училището. Джумайският учител Николай Георгиев от Търново отразява тази важна инициатива в „Цариградски вестник“. Освещаването на този фонд се извършва в църквата в присъствието на всички свещеници, които стават и основни спомоществатели¹³.

В края на 50-те години на XIX в. в добре уреденото училище във Велес се споменават четирима български учители¹⁴. Но и там срещат затруднения поради липсата на достатъчно книги и учебници на български език. През лятото на 1859 г. в „Цариградски вестник“ отново постъпва дописка: „Велешкото училище сега добре успява... Разни книги тука имаме. Те са повече сръбски книги. Но добро ще е и български книги да имаме, за да се учат учениците на тоя език кой е нам матерен език. Но като немаме български книги, а само сръбски, то езика се изменява. Требваше първо възпитанието да бъде на български, а после да прочитаме за помощна литература не само сръбски, но и всякакви други язици славянски“¹⁵.

От есента на същата година дописка с подобно съдържание изпращат и от Прилеп: „Нашата школа добре върви... Нашият учител г-н Йордан [Хаджиконстантинов] мощно ся труди, но що ке ти чини он сам. Между другите неудобства, и книги нужни за децата нема“¹⁶. Въпреки трудностите, пред които са изправени прилепчани, и епитропите на училището Дамян Петров и Илия Тошев убедено защитават позицията, че децата трябва да учат на родния си език. Поради тази причина се стремят да набавят за училището български книги и учебници¹⁷.

Просветният подем в Македония през 50-те години на XIX в. среща остра съпротива от страна на гръцките духовници от ведомството на Цариградската патриаршия, които губят влиянието си над българското население. В лицето на българските учители те виждат основната заплаха за своето културно и духовно при-